

Η Πολιτική Συμβίωση στην Κύπρο

Η σύναψη και η λύση της.

Χρήστος Χριστοδούλου, Προπτυχιακός Φοιτητής Νομικής Σχολής
Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου

Το παρόν άρθρο επιχειρεί μια συνοπτική παρουσίαση του κυπριακού Νόμου 184 (I)/2015 που προνοεί για τη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης, εστιάζοντας στις θεματικές ενότητες των προϋποθέσεων σύναψής της (I), των περιπτώσεων ελαττωματικότητάς της (II), καθώς και των τρόπων λύσης της (III).

Με το Ν. 184 (I)/2015 εισάχθηκε για πρώτη φορά στην κυπριακή έννομη τάξη ο θεσμός της Πολιτικής Συμβίωσης ως μίας εναλλακτικής μορφής μόνιμης συμβίωσης, στο πλαίσιο της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα να ρυθμίσουν τις προσωπικές και τις περιουσιακές τους σχέσεις με βάση την ιδιωτική αυτονομία, χωρίς να δεσπόζει ο έντονος θεσμικός χαρακτήρας του γάμου. Ως Πολιτική Συμβίωση νοείται η συμβατική^[1] σχέση που ιδρύεται μεταξύ δύο ετερόφυλων ή ομόφυλων ενήλικων προσώπων, η οποία καταρτίζεται ενώπιον Ληξιάρχου και από την οποία απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις οικογενειακού χαρακτήρα για τους σύμβιους^[2]. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 3 σκοπός του νομοθετήματος είναι η ρύθμιση των προϋποθέσεων σύναψης, καθώς και των έννομων αποτελεσμάτων της Πολιτικής Συμβίωσης για τους σύμβιους τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά τη λήξη της. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 4 του νόμου «Πολιτική Συμβίωση που έχει συναφθεί δυνάμει των διατάξεων του παρόντος Νόμου έχει, τηρουμένων των αναλογιών, τα αντίστοιχα αποτελέσματα και συνέπειες ως εάν να είχε συναφθεί γάμος δυνάμει των

διατάξεων του περί Γάμου Νόμου». Με τη διάταξη αυτή καθίσταται σαφές ότι ο νόμος εξισώνει την Πολιτική Συμβίωση με γάμο, αντιδιαστέλλοντάς τη σαφώς από την άτυπη ελεύθερη ένωση.

I. Η σύναψη της Πολιτικής Συμβίωσης

A) Θετικές προϋποθέσεις

Το σύμφωνο Πολιτικής Συμβίωσης αποτελεί σύμβαση, το κύρος της οποίας εξαρτάται από την τήρηση ορισμένων θετικών προϋποθέσεων, με κορωνίδα την *ελεύθερη συναίνεση* των προσώπων που προτίθενται να συμβληθούν^[3]. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 5 (2) (α) πρωταρχικό στοιχείο για την ύπαρξη ελεύθερης συναίνεσης είναι η *ικανότητα* των μερών προς σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης^[4].

Σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 5 (3) η ικανότητα των συμβαλλομένων για σύναψη πολιτικής συμβίωσης υπονοεί δύο επιμέρους υποπροϋποθέσεις. Η πρώτη ταυτίζεται ουσιαστικά με την κατά τα άρθρα 5 (3) (α) και 11 (δ) ύπαρξη της νόμιμης ηλικίας, ενώ η δεύτερη είναι η «ειδική» ικανότητα του άρθρου 5 (3) (β)^[5].

«πρωταρχικό στοιχείο για την ύπαρξη ελεύθερης συναίνεσης είναι η ικανότητα των μερών προς σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης»

[1] Βλ. όμως και αντίθετη άποψη ότι η Πολιτική Συμβίωση δε θα πρέπει να θεωρηθεί ως σύμβαση ιδιωτικού δικαίου που διέπεται από τον περί συμβάσεων Νόμο (Κεφ. 149) σε *Λιασίδης*, Πολιτική Συμβίωση - (Ν. 184 (I)/2015)- Νομικές Προεκτάσεις, Λευκωσία 2016, σ. 43.

[2] Στον ίδιο, σ. 29.

[3] Σύμφωνα με το άρθρο 13 του περί συμβάσεων Νόμου (κεφ. 149) ως συναίνεση νοείται η συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων για το ίδιο πράγμα.

[4] Πρβλ. άρθρο 11 του περί Συμβάσεων Νόμου (κεφ. 149), -Ικανότητα προς το συμβάλλεσθαι-.

[5] Πρβλ. άρθρο 14 (3) (α - β) του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003.

Κυπριακό Οικογενειακό Δίκαιο

Η πρώτη υποπροϋπόθεση προκύπτει από τη συστηματική ερμηνεία των άρθρων 5 (3) (α) και 11 (δ), σύμφωνα με τα οποία τα δύο συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους. Αυτό σημαίνει ότι, σε αντίθεση με τα όσα ορίζονται στον περί Γάμου Νόμο 104 (I)/2003, όπου είναι δυνατή η τέλεση γάμου από ανήλικο κάτω των 18 ετών υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, για τη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης τέτοια δυνατότητα δεν είναι εφικτή^[6].

Η «ειδική» ικανότητα ως υποπροϋπόθεση προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 5 (3) (β) Ν. 184 (I)/2015 και υφίσταται, εφόσον το πρόσωπο είναι σε θέση να αντιληφθεί και να εκτιμήσει τη συγκεκριμένη πράξη του. Αντίθετα, το φυσικό πρόσωπο είναι ανίκανο προς Πολιτική Συμβίωση, αν κατά το χρόνο σύναψής της είναι ανίκανο να αντιληφθεί και να εκτιμήσει την πράξη του, ούτως ώστε να συναινέσει στη σύναψη λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή ανεπάρκειας ή λόγω εγκεφαλικής ή άλλης πάθησης ή ασθένειας ή λόγω εξάρτησης από εξαρτησιογόνες ουσίες ή λόγω προβλημάτων ψυχικής υγείας^[7]. Η διάταξη αυτή μπορεί να υποδηλώνει μεταξύ άλλων περιπτώσεις βαρείας μέθης, υψηλού πυρετού, επενέργειας τοξικής ουσίας, υπνωτισμού, μέθης του ύπνου και πνευματικής ή ψυχικής νόσου, όπως ψυχικές ορμές, ψυχώσεις, σχιζοφρένεια, παράνοια, κατάθλιψη, μαλάκυνση εγκεφάλου, γεροντική άνοια και επιθανάτια αγωνία^[8]. Η προαναφερθείσα διάταξη θα μπορούσε να ερμηνευτεί και υπό το πρίσμα της διάταξης του άρθρου 12 του περί Συμβάσεων Νόμου (κεφ.149), σύμφωνα με την οποία «πρόσωπο θεωρείται ότι έχει σώες τις φρένες για σκοπούς κατάρτισης σύμβασης, αν κατά το χρόνο της κατάρτισής της, δύναται να αντιληφθεί αυτή και να διαμορφώσει λογική κρίση για τις συνέπειές της επί των συμφερόντων του».

Β) Κωλύματα

Σε αντιστοιχία με την τέλεση γάμου ο Ν. 184 (I)/2015 θεσπίζει και στην Πολιτική Συμβί-

ωση ορισμένα κωλύματα, η διαζευκτική ύπαρξη των οποίων εμποδίζει την έγκυρη σύναψη της. Κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί εξ αρχής ότι για τη σύναψη έγκυρης Πολιτικής Συμβίωσης ο κύριος νομοθέτης δεν υιοθετεί κάποια εκ των κωλυμάτων που ισχύουν για τη σύναψη έγκυρου γάμου, όπως αυτά προσδιορίζονται στα άρθρα 83 (4) και 84 (1) (η) του Νέου Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου, δηλαδή τη διαφορά ηλικίας των μελλονύμφων, την προϋπαρξη τριών έγκυρων γάμων και την πνευματική συγγένεια μεταξύ του αναδόχου και αναδεκτού αντιστοίχως^[9]. Σύμφωνα με το άρθρο 11 Ν. 184 (I)/2015 τα κωλύματα είναι τα ακόλουθα:

(α) *Προϋπάρχων γάμος ή προϋπάρχουσα Πολιτική Συμβίωση*. Κατ' εφαρμογή της αρχής της μονογαμίας, η οποία εφαρμόζεται και στην Πολιτική Συμβίωση, δεν είναι επιτρεπτή η κατάρτιση Πολιτικής Συμβίωσης, εφόσον υπάρχει εν ισχύ γάμος ή Πολιτική Συμβίωση οποιουδήποτε εκ των μερών (άρθρο 11 περ. α). Απαιτείται λοιπόν προηγουμένως η αμετάκλητη λύση ή ακύρωση του προϋπάρχοντος γάμου ή της προϋπάρχουσας Πολιτικής Συμβίωσης^[10]. Ειδικά στην τελευταία περίπτωση της Πολιτικής Συμβίωσης η αμετάκλητη λύση της θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά μόνο στη λύση της με διάταγμα Δικαστηρίου^[11].

(β) *Συγγένεια εξ αίματος και συγγένεια εξ αγχιστείας*. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 11 περ. β δεν είναι δυνατή η σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης μεταξύ συγγενών εξ αίματος σε ευθεία γραμμή απεριορίστα και σε πλάγια ως και τον 5^ο βαθμό συγγένειας, καθώς και μεταξύ συγγενών εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή απεριορίστα και σε πλάγια γραμμή ως και τον 3^ο βαθμό συγγένειας^[12]. Παρατηρεί κανείς ότι στην Πολιτική Συμβίωση στην Κύπρο διατηρείται το κώλυμα της συγγένειας εξ αγχιστείας σε πλάγια γραμμή, μολονότι αυτό κρίνεται διεθνώς αναχρονιστικό, λόγος για τον οποίο εξάλλου το κώλυμα αυτό έχει απα-

«για τη σύναψη έγκυρης Πολιτικής Συμβίωσης ο κύριος νομοθέτης δεν υιοθετεί κάποια εκ των κωλυμάτων που ισχύουν για τη σύναψη έγκυρου γάμου»

[6] Πρβλ. άρθρο 15 του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003.

[7] Πρβλ. άρθρο 131 ελληνικού ΑΚ: «Η δήλωση της βούλησης είναι άκυρη αν, κατά το χρόνο που έγινε, το πρόσωπο δεν είχε συνείδηση των πράξεών του ή βρισκόταν σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιόριζε αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του».

[8] Βαρελά, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, 131 αρ. 3.

[9] Βλ. σχετικά *Λιασιδής*, ό.π., σ. 46-47.

[10] Πρβλ. άρθρο 17 (2) (α) του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003.

[11] Βλ. αντίστοιχο προβληματισμό σε *Λιασιδής*, ό.π., σ. 48.

[12] Πρβλ. άρθρο 17 (2) (β - γ) του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003.

Η Πολιτική Συμβίωση στην Κύπρο

λειφθεί από το σύμφωνο συμβίωσης στην Ελλάδα^[13]. Παρατηρείται επίσης ότι από τα κωλύματα της Πολιτικής Συμβίωσης απουσιάζει η περίπτωση του άρθρου 17 (2) (ε) Ν. 104 (I)/2003, δηλαδή ο γάμος μεταξύ πατέρα ή εξ αίματος συγγενών του με το αναγνωρισμένο εκτός γάμου γεννημένο τέκνο του.

(γ) *Υιοθεσία*. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 11 περ. γ δεν είναι επιτρεπτή η σύναψη συμφώνου Πολιτικής Συμβίωσης μεταξύ εκείνου που υιοθέτησε ή των κατιόντων του με αυτόν που υιοθετήθηκε ή τους κατιόντες του^[14].

Γ) Η διαδικασία σύναψης Πολιτικής Συμβίωσης

Στο άρθρο 6 Ν. 184 (I)/2015 περιγράφεται η διαδικασία σύναψης Πολιτικής Συμβίωσης, η μη τήρησης της οποίας επισύρει ως κύρωση την ακυρότητα της Πολιτικής Συμβίωσης, όπως ρητά ορίζεται στο άρθρο 11 περ. ε. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 6 (1), τα πρόσωπα που επιθυμούν την τέλεση Πολιτικής Συμβίωσης πρέπει να παρουσιαστούν αυτοπροσώπως ενώπιον Ληξιαρχού, υποβάλλοντας συμπληρωμένο και υπογεγραμμένο ο καθένας Έντυπο Πολιτικής Συμβίωσης, συνοδευόμενο από τα ακόλουθα έγγραφα:

(α) έγκυρο δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο και

(β) ένορκη δήλωση ότι:

(i) δεν έχει συνάψει γάμο ή άλλη Πολιτική Συμβίωση εν ισχύ,

(ii) δε γνωρίζει την ύπαρξη οιοδήποτε κωλύματος ή άλλου νομικού εμποδίου,

iii) επικυρωμένο πρωτότυπο ή αντίγραφο πιστοποιητικού ελευθερίας.

Μετά την κατάθεση των ανωτέρω εγγράφων ο Ληξιαρχος καλεί τα συμβαλλόμενα μέρη σε ενώπιόν του για να δηλώσουν ότι συμφωνούν στη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης και συνοπογράφει μαζί με άλλους δύο ενήλικους μάρτυρες το προδιαγεγραμμένο έντυπο. Στη συνέχεια, ο Ληξιαρχος εκδίδει Πιστοποιητικό Πολιτικής Συμβίωσης, το οποίο καταχωρείται στο Μητρώο, ενώ επικυρωμένα αντίγραφά του με την ημερομηνία καταχώρησής του επιδίδονται σε καθένα ει των συμβίων, καθώς και στο Βοηθό Γενικό Ληξιαρχο. Σύμφωνα με το άρθρο 10 η Πολιτική Συμβίωση αρχίζει να ισχύει από την ημερομηνία καταχώρησής

του Πιστοποιητικού Πολιτικής Συμβίωσης στο Μητρώο.

II. Η ελαττωματική Πολιτική Συμβίωση

Για την έγκυρη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης απαιτείται η συνδρομή θετικών και η απουσία αρνητικών προϋποθέσεων και άρα κάθε περίπτωση παρέκκλισης σηματοδοτεί ελαττωματική Πολιτική Συμβίωση. Η ελαττωματικότητα θα εκδηλώνεται είτε ως ακυρότητα είτε ως ακυρωσία της Πολιτικής Συμβίωσης.

A) Άκυρη Πολιτική Συμβίωση

Η ακυρότητα της Πολιτικής Συμβίωσης ρυθμίζεται στο άρθρο 11 και επέρχεται με τη διαζευκτική συνδρομή κάποιου εκ των προαναφερθέντων κωλυμάτων, δηλαδή

(α) προτού αμετάκλητα λυθεί ή ακυρωθεί τυχόν προϋπάρχων γάμος ή προϋπάρχουσα Πολιτική Συμβίωση οποιουδήποτε εκ των συμβίων,

(β) μεταξύ συγγενών εξ αίματος σε ευθεία γραμμή απεριορίστα και σε πλάγια γραμμή ως και τον 5^ο βαθμό συγγένειας, καθώς και μεταξύ συγγενών εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή απεριορίστα και σε πλάγια γραμμή ως και τον 3^ο βαθμό συγγένειας,

(γ) μεταξύ υιοθετούντος και των κατιόντων του και υιοθετούμενου και των κατιόντων του,

(δ) με πρόσωπο ανίκανο για σύναψη πολιτικής συμβίωσης, όπου η ανικανότητα οφείλεται στη μη συμπλήρωση του νόμιμου ορίου ηλικίας των 18 ετών, δηλαδή όταν παραβιαστεί η διάταξη του άρθρου 5 (3) (α),

(ε) εξαιτίας της μη τήρησης κάποιων εκ των διαδικαστικών προϋποθέσεων του άρθρου 6.

B) Ακυρώσιμη Πολιτική Συμβίωση

Οι περιπτώσεις ακυρώσιμης Πολιτικής Συμβίωσης αναδεικνύονται μέσα από τη συστηματική ερμηνεία των άρθρων 12 και 5 Ν. 184 (I)/2015. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 5 η Πολιτική Συμβίωση καθίσταται ακυρώσιμη στις παρακάτω περιπτώσεις έλλειψης ελεύθερης συναίνεσης:

(α) όταν το πρόσωπο κατά το χρόνο σύναψης είναι ανίκανο να συνάψει Πολιτική Συμβίωση [άρθρο 5 (2) (α)], διότι είτε δεν έχει συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία των 18^ο ετών [άρθρο

«Η ελαττωματικότητα θα εκδηλώνεται είτε ως ακυρότητα είτε ως ακυρωσία της Πολιτικής Συμβίωσης»

[13] Πρβλ. άρθρο 2 §2 περ. β Ν. 4356/2015.

[14] Πρβλ. άρθρο 17 (2) (δ) του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003.

Κυπριακό Οικογενειακό Δίκαιο

5 (3) (α)] είτε τελεί υπό την «ειδική» ανικανότητα του άρθρου 5 (3) (β). Σημειωτέον ότι, εφόσον κρίσιμος χρόνος για τον έλεγχο της συνδρομής αυτών των καταστάσεων είναι ο χρόνος τέλεσης της Πολιτικής Συμβίωσης, τυχόν επιγενόμενη ανικανότητα δε θεμελιώνει λόγο ακύρωσης της Πολιτικής Συμβίωσης, αλλά μόνο λόγο λύσης της^[15].

(β) όταν κάποιος εκ των προσώπων τελεί σε πλάνη σχετικά με την ταυτότητα του άλλου προσώπου ή έχει καταστεί θύμα απάτης ή ψευδούς παράστασης [άρθρο 5 (2) (β)] ή έχει εξαναγκαστεί στη σύναψη πολιτικής συμβίωσης κατόπιν απειλής ή/και ψυχικής πίεσης [άρθρο 5 (2) (γ)].

Ως πλάνη νοείται η εσφαλμένη γνώση ή η άγνοια της πραγματικότητας η οποία είναι ανεπίγνωστη, δηλαδή μη συνειδητή. Το αποτέλεσμα της πλάνης είναι η διάσταση μεταξύ της πραγματικότητας και της παράστασης που έχει γι' αυτήν ο πλανώμενος. Ως ταυτότητα του αντισυμβαλλόμενου σε Πολιτική Συμβίωση πρέπει να θεωρηθεί η εν στενή εννοία αστική και βιολογική ταυτότητα^[16]. Ομόφωνα γίνεται δεκτό στους κόλπους της ελληνικής θεωρίας ότι με τον όρο πλάνη ως προς την ταυτότητα νοείται η πλάνη ως προς τη φυσική υπόσταση του άλλου μέρους που υπάρχει όταν κανείς συνάπτει Πολιτική Συμβίωση με λάθος πρόσωπο (λ.χ. τη δίδυμη αδερφή της γυναίκας με την οποία επιθυμούσε να συνάψει Πολιτική Συμβίωση)^[17]. Περαιτέρω, υποστηρίζεται πειστικά ότι εν ευρεία εννοία πλάνη στην ταυτότητα μπορεί να στοιχειοθετήσει και η πλάνη ως προς ορισμένες εξαιρετικά ουσιώδεις κοινωνικές ή ηθικές ιδιότητες, η υπαρξή ή η ανυπαρξία των οποίων επιδρά καταλυτικά στην προσωπικότητα του άλλου σύμβιου^[18].

«εν ευρεία εννοία πλάνη στην ταυτότητα μπορεί να στοιχειοθετήσει και η πλάνη ως προς ορισμένες εξαιρετικά ουσιώδεις κοινωνικές ή ηθικές ιδιότητες, η υπαρξή ή η ανυπαρξία των οποίων επιδρά καταλυτικά στην προσωπικότητα του άλλου σύμβιου»

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του περί Συμβάσεων Νόμου (κεφ. 149) ως απάτη νοείται κάθε συμπεριφορά κάποιου εκ των συμβαλλόμενων με σκοπό εξαπάτησης άλλου συμβαλλόμενου ή εξώθησης αυτού στη σύναψη σύμβασης. Η απάτη δύναται να τελεσθεί είτε α) με την εν γνώσει παράσταση αναληθών γεγονότων ως αληθών, είτε β) με την ενεργό απόκρυψη γεγονότος από πρόσωπο που γνωρίζει το γεγονός, είτε γ) με υπόσχεση που δόθηκε χωρίς πρόθεση εκπλήρωσής της.

Σύμφωνα με το άρθρο 18 του περί Συμβάσεων Νόμου (κεφ. 149) η έννοια της ψευδούς παράστασης περιλαμβάνει είτε α) τη θετική βεβαίωση, κατά τρόπο που δε δικαιολογείται από τις πληροφορίες του προσώπου που βεβαιώνει, γεγονότος αναληθούς, παρόλο ότι το πρόσωπο που βεβαιώνει πιστεύει ότι είναι αληθές, είτε β) κάθε παράβαση καθήκοντος, η οποία, χωρίς πρόθεση εξαπάτησης, επιφέρει όφελος στον υπαίτιο ή σε οποιονδήποτε ο οποίος αξιώνει μέσω αυτού, με την παραπλάνηση άλλου προς βλάβη αυτού ή προς βλάβη οποιουδήποτε αξιώνει μέσω αυτού, είτε γ) την πρόκληση, έστω και ανυπαίτια, πλάνης ως προς την ουσία του αντικειμένου της συμφωνίας σε μέρος αυτής.

Αναφορικά με το ζήτημα του εξαναγκασμού σε σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης συνεπεία απειλής ή ψυχικής πίεσης θα πρέπει κανείς να προστρέξει στο άρθρο 5 (4) Ν. 184 (I)/2015. Εξαναγκασμός σε σύναψη υφίσταται είτε στην περίπτωση πράξης ή παράλειψης που δύναται να επιφέρει φόβο στο μέσο λογικό άνθρωπο ότι θα εκτεθεί σε άμεσο και σπουδαίο κίνδυνο η ζωή, η τιμή, η ελευθερία, η σωματική ακεραιότητα ή η περιουσία του ή εκείνη των μελών της οικογένειάς του, εξαιτίας του φόβου αυτού (περ. α), είτε στην περίπτωση απόσπασης της συναίνεσης ενός εκ των μερών κατόπιν οποιασδήποτε νόμιμης, παράνομης ή εναντίον των χρηστών ηθών ενέργειας, πράξης ή δήλωσης ικανής να επιφέρει φόβο στο μέσο λογικό άνθρωπο (περ. β).

[15] Λιασίδης, ό.π., σ. 60.

[16] Τσαντίνης, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, 1374 αρ. 1.

[17] Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, τ. Ι, Έκδοση Στ', Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2016, σ. 124.

[18] Στην ίδια, σ. 125.

Η Πολιτική Συμβίωση στην Κύπρο

Γ) Κριτικές παρατηρήσεις επί των διατάξεων για την ελαττωματική Πολιτική Συμβίωση

Καταρχάς, στο άρθρο 11 (δ) αναφέρεται ότι η Πολιτική Συμβίωση είναι άκυρη, αν η σύναψή της έγινε με πρόσωπο που είναι ανίκανο για σύναψη πολιτικής συμβίωσης, εφόσον αυτό δεν έχει συμπληρώσει το νόμιμο όριο ηλικίας των 18 ετών. Ταυτόχρονα, από τη συστηματική ερμηνεία των άρθρων 12, 5 (2) (α) και 5 (3) (α) προκύπτει ότι η σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης από πρόσωπο που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του είναι ακυρώσιμη. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό εδώ υπάρχει μια αντινομία στο κείμενο του νόμου, στο μέτρο που η έλλειψη της νόμιμης ηλικίας μπορεί να επιφέρει δύο διαφορετικές έννομες συνέπειες. Η ορθότερη αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού θα ήταν ίσως να θεωρείται ότι όλες οι περιπτώσεις έλλειψης ελεύθερης συναίνεσης συνεπάγονται την ακυρωσία της Πολιτικής Συμβίωσης, πλην της έλλειψης νόμιμης ηλικίας, η οποία συνεπάγεται την ακυρότητα αυτής. Βέβαια, το γεγονός αυτό δεν έχει ιδιαίτερη πρακτική σημασία, καθώς σύμφωνα με το άρθρο 15 τόσο η άκυρη όσο και η ακυρώσιμη πολιτική συμβίωση παράγουν έννομα αποτελέσματα μέχρι την έκδοση σχετικού δικαστικού διατάγματος^[19], τα οποία παύουν από την ημερομηνία έκδοσης αυτού, δηλαδή *ex nunc* και όχι αναδρομικά^[20].

Αξιωματικώς είναι ακόμα το γεγονός ότι, σε αντίθεση με το κυπριακό δίκαιο του γάμου, στο οποίο προβλέπονται λόγοι θεραπείας του ελαττωματικού γάμου^[21], στο Ν. 184(Ι)/2015 δεν προβλέπονται αντίστοιχες περιπτώσεις θεραπείας. Ωστόσο, είναι δυνατή η θεραπεία

τυχόν ελαττώματος, αν κάποιος εκ των προσώπων που δικαιούνται να προβάλουν το ελάττωμα υποβάλλοντας αίτηση για ακύρωση ακυρώσιμης ή για διακήρυξη της ακυρότητας άκυρης Πολιτικής Συμβίωσης στο Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 13, αδρανήσουν και παρέλθει η αποσβεστική προθεσμία των τριών ετών που καθορίζεται από το άρθρο 14 Ν. 184 (Ι)/2015^[22].

Τέλος, αισθητή είναι η μη νομοθετική αντιμετώπιση της Πολιτικής Συμβίωσης που θα συναπτόταν μεταξύ Κύπριου πολίτη και αλλοδαπού (εικονική), με σκοπό τη διευκόλυνση της εισόδου ή της νόμιμης παραμονής του τελευταίου στην Κυπριακή Δημοκρατία. Εδώ θα μπορούσε κανείς να προτείνει την αναλογική εφαρμογή του άρθρου 19 (1) (γ) Ν. 104 (Ι)/2003, ώστε μία τέτοια Πολιτική Συμβίωση να θεωρείται ανυπόστατη^[23].

Δ) Η διαδικασία διακήρυξης ακυρότητας άκυρης ή ακύρωσης ακυρώσιμης Πολιτικής Συμβίωσης και τα αποτελέσματά της

Ο τρόπος με τον οποίο η Πολιτική Συμβίωση παύει να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της είτε λόγω ακυρότητας είτε λόγω ακυρωσίας ρυθμίζεται από τα άρθρα 13 επ. Ν. 184 (Ι)/2015. Αναλυτικότερα, δικαίωμα προβολής του ελαττώματος και υποβολής αίτησης προς το Δικαστήριο έχουν:

- α) οποιοσδήποτε από τους σύμβιους
- β) ο διαχειριστής περιουσίας ανίκανου προσώπου
- γ) ο Βοηθός Γενικού Ληξιαρχου αυτεπαγγέλτως, εφόσον συντρέχουν οι διατάξεις του άρθρου 11 ή δεν υπήρχε ελεύθερη συναίνεση των μερών κατ' επιταγή του άρθρου 5

ακύρωσης μιας Πολιτικής Συμβίωσης σε σύγκριση με την επιλογή λύσης της, διότι λ.χ. η ακύρωση δε θα απάλλαζε το σύμβιο από την υποχρέωση διατροφής του πρώην συμβίου του [άρθρα 23 επ. Ν. 184 (Ι)/2015].

^[21] Πρβλ. άρθρο 16 του περί Γάμου Ν. 104 (Ι)/2003.

^[22] Λιασίδης, ό.π., σ. 64.

^[23] Μία τέτοια λύση βέβαια προϋποθέτει προηγούμενη οριοθέτηση της έννοιας της ανυπόστατης Πολιτικής Συμβίωσης, η οποία όμως δεν προκύπτει από το νόμο. Σημειωτέον ότι η μοναδική αναφορά σε ανυπόστατη Πολιτική Συμβίωση έγινε στο άρθρο 40 του Νομοσχεδίου με τίτλο «Ο Περί Συμφώνου Συμβίωσης Νόμος του 2015», αλλά εγκαταλείφθηκε ανεξήγητα στον ψηφισθέντα Ν. 184 (Ι)/2015.

^[19] Λιασίδης, ό.π., σ. 62.

^[20] Η συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή παρουσιάζεται συνεπής με την αντίστοιχη στο δίκαιο του γάμου, αφού σύμφωνα με το άρθρο 24 Ν. 104 (Ι)/2003, «*Τάμος που ακυρώνεται ή κηρύσσεται άκυρος με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, παύει να έχει οποιαδήποτε αποτελέσματα από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης*». Χρήσιμη είναι εδώ η αντιπαράβολή της μη αναδρομικής ανατροπής των αποτελεσμάτων του γάμου ή της Πολιτικής Συμβίωσης στις περιπτώσεις ακυρότητας ή ακυρωσίας τους με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις του ελληνικού οικογενειακού δικαίου, όπου η ακύρωση του άκυρου και ακυρώσιμου γάμου ή συμφώνου συμβίωσης ενεργεί αναδρομικά (άρθρα 1381 ελληνικού ΑΚ και 3 §3 Ν. 4356/2015 αντίστοιχα). Επομένως, στο κυπριακό οικογενειακό δίκαιο δε θα είχε προβάδισμα η επιλογή

«όλες οι περιπτώσεις έλλειψης ελεύθερης συναίνεσης συνεπάγονται την ακυρωσία της Πολιτικής Συμβίωσης, πλην της έλλειψης νόμιμης ηλικίας, η οποία συνεπάγεται την ακυρότητα αυτής»

Κυπριακό Οικογενειακό Δίκαιο

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι για την ακύρωση ή για τη διακήρυξη της ακυρότητας Πολιτικής Συμβίωσης απαιτείται διάταγμα Δικαστηρίου, το οποίο καταχωρείται στο Ειδικό Μητρώο Πολιτικής Συμβίωσης [άρθρο 13 (3)]. Κατά το άρθρο 14 η ανωτέρω αίτηση πρέπει να υποβληθεί εντός 3 ετών από την ημερομηνία σύναψης της Πολιτικής Συμβίωσης επί ποινή απόσβεσης του σχετικού δικαιώματος. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το άρθρο 15 ορίζει ότι το διάταγμα με το οποίο ακυρώνεται ή διακηρύσσεται η ακυρότητα της Πολιτικής Συμβίωσης αναπτύσσει τα έννομα αποτελέσματά του από την ημερομηνία έκδοσής του και όχι *ex tunc*. Κομβικής σημασίας διάταξη είναι αυτή του άρθρου 16 σε συνδυασμό με εκείνη του άρθρου 19 ότι η ακύρωση ή η διακήρυξη ακυρότητας άκυρης Πολιτικής Συμβίωσης δεν επιδρά στην ιδιότητα του τέκνου γεννημένου σε Πολιτική Συμβίωση, εφόσον αυτό γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της ή σε διάστημα 302 ημερών από τη λύση ή ακύρωσή της^[24].

Τέλος, κρίνεται σκόπιμη η αξιολόγηση της αυτεπάγγελτης δράσης του Βοηθού Γενικού Ληξιαρχου. Η εξουσία του αυτή θα έπρεπε να οριοθετείται σαφέστερα και να περιορίζεται από τον ίδιο το νόμο, λ.χ. όταν η Πολιτική Συμβίωση είναι παράνομη ή αντίκειται στα χρηστά ήθη και στη δημόσια τάξη. Η αυτεπάγγελτη δράση του Βοηθού Γενικού Ληξιαρχου θα ήταν λ.χ. αδικαιολόγητη, όταν εκείνος που αρχικά τέλεσε Πολιτική Συμβίωση υπό ψυχολογική πίεση στη συνέχεια επιθυμεί τη συνέχισή της, ενώ ο Βοηθός Γενικού Ληξιαρχου επιδιώκει την ακύρωσή της^[25].

III. Η λύση της Πολιτικής Συμβίωσης

Η λύση της Πολιτικής Συμβίωσης ρυθμίζεται στα άρθρα 17 και 18 Ν. 184 (I)/2015. Καταρχάς, σύμφωνα με το άρθρο 17 (1) (α), η Πολιτική Συμβίωση λύεται με αυτοπρόσωπη, έγγραφη και κοινή δήλωση των συμβίων, που καταχωρείται στο Μητρώο και συντελείται παρουσία δύο μαρτύρων και του Ληξιαρχου ενώπιον του οποίου αυτή καταρτίστηκε. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη 17 (2) (α) η συναινετική λύση της Πολιτικής Συμβίωσης τίθεται σε ισχύ μετά από 60 ημέρες από την

καταχώρησή της στο Μητρώο. Συνακόλουθα, μέχρι την εκπνοή της προθεσμίας αυτής οι σύμβιοι εξακολουθούν να διατηρούν την ιδιότητά τους αυτή, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Πολιτική Συμβίωση. Ωστόσο, αν οι σύμβιοι αλλάξουν γνώμη, υφίσταται δυνατότητα ανάκλησης της δήλωσής τους, η οποία (ανάκληση) πρέπει και πάλι να είναι κοινή, αυτοπρόσωπη και υποβάλλεται σε έγγραφο τύπο παρουσία δύο μαρτύρων που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και έχουν σώας τας φρένας.

Στη διάταξη του άρθρου 17 (1) (β) προβλέπεται ένας δεύτερος τρόπος λύσης της Πολιτικής Συμβίωσης με δικαστικό διάταγμα, κατόπιν μονομερούς αίτησης ενός ει των συμβίων. Σύμφωνα με το άρθρο 18, για να λύσει με διάταγμά του την Πολιτική Συμβίωση το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του «την επιθυμία οποιουδήποτε από τους συμβίους». Η διάταξη αυτή διακρίνεται από ασάφεια, καθώς δεν προσδιορίζονται συγκεκριμένα κριτήρια, με τα οποία θα αιτιολογηθεί η έκδοση ή όχι διατάγματος για τη λύση της Πολιτικής Συμβίωσης. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι στο άρθρο 15 του Νομοσχεδίου με τίτλο «Ο Περί Συμφώνου Συμβίωσης Νόμος του 2015» αναφέρονταν κριτήρια που θα λαμβάνονταν υπόψη από το Δικαστήριο για την έκδοση του διατάγματος, τα οποία όμως για ανεξήγητο λόγο δεν περιελήφθησαν στο τελικό κείμενο του ψηφισθέντα Ν. 184 (I)/2015. Τα κριτήρια αυτά αφορούσαν στον ισχυρό κλονισμό, στα μαχητά τεκμήρια κλονισμού, καθώς επίσης και στο αμάχητο τεκμήριο κλονισμού λόγω διάστασης της Πολιτικής Συμβίωσης. Έτσι, η ισχύουσα διατύπωση του άρθρου 18 οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το Δικαστήριο οπωσδήποτε θα προβεί στη λύση της Πολιτικής Συμβίωσης, χωρίς να μπορεί να διατυπώσει κάποια αντίρρηση που θα πήγαζε από τυχόν περιορισμούς, όπως αυτοί που εκτίθεντο στο κείμενο του Νομοσχεδίου. Γενικότερα, εξάλλου, θα μπορούσε να τεθεί το ζήτημα της σκοπιμότητας λύσης με δικαστικό διάταγμα μιας έννομης σχέσης με τόσο έντονα συμβατικό χαρακτήρα, όπως η Πολιτική Συμβίωση. Τέλος, αναφορικά με την έναρξη του χρόνου λύσης της πολιτικής συμβίωσης το άρθρο 17 (2) (β) ορίζει ότι αυτή λαμβάνει χώρα από την

«η Πολιτική Συμβίωση λύεται με αυτοπρόσωπη, έγγραφη και κοινή δήλωση των συμβίων»

[24] Πρβλ. άρθρο 25 του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003.

[25] Λιασίδης, ό.π., σ. 64.

Η Πολιτική Συμβίωση στην Κύπρο

έκδοση του σχετικού διατάγματος του Διακστηρίου, δηλαδή *ex nunc*.

Τρίτος τρόπος λύσης είναι η κατά το γράμμα της διάταξης 17 (1) (γ) η αυτοδίκαιη λύση της Πολιτικής Συμβίωσης με την τέλεση γάμου μεταξύ των συμβίων. Σε αυτήν την περίπτωση δεν απαιτείται οποιαδήποτε πρόσθετη διατύπωση δημοσιότητας, δηλαδή αρκεί η τέλεση γάμου μεταξύ των συμβίων, πολιτικού ή θρησκευτικού. Εξ αντιδιαστολής συνάγεται ότι η τέλεση γάμου ή Πολιτικής Συμβίωσης ενός εκ των συμβίων με τρίτο πρόσωπο δε συνεπάγεται την αυτοδίκαιη λύση της πρώτης Πολιτικής Συμβίωσης. Από τη διάταξη αυτή καθίσταται εμφανής η πρόθεση του κύριου νομοθέτη να εξισώσει την Πολιτική Συμβίωση με το γάμο, όπως άλλωστε αυτό εξαγγέλεται στο άρθρο 4. Ερώτημα γεννιέται ασφαλώς κατά πόσο τυχόν ελάττωμα του γάμου, η επίκληση του οποίου θα μπορούσε να οδηγήσει στην αυτοδίκαιη λύση της Πολιτικής Συμβίωσης, θα μπορούσε κατ' επένταση να έχει ως αποτέλεσμα την αναβίωση της ήδη λυθείσας Πολιτικής Συμβίωσης. Είναι αυτονόητο ότι τέτοιο ζήτημα δεν τίθεται στην περίπτωση του ανυπόστατου γάμου, αφού με

αυτόν δεν επέρχεται αυτόματη λύση της Πολιτικής Συμβίωσης. Είναι γνωστό ότι ένας τέτοιος γάμος, σε αντίθεση με τον άκυρο και τον ακυρώσιμο, δε δημιουργεί έννομα αποτελέσματα^[26].

Τέταρτον, σύμφωνα με το άρθρο 17 (1) (δ) η Πολιτική Συμβίωση λύεται με το θάνατο ενός ή και των δύο συμβίων. Στην περίπτωση αυτή, η ημερομηνία του θανάτου αποτελεί και το χρονικό σημείο έναρξης της λύσης της Πολιτικής Συμβίωσης [άρθρο 17 (2) (γ)]. Κατά συνέπεια, ο επιζών συμβίος καθίσταται κληρονόμος του αποβιώσαντος, ενώ είναι πλέον ελεύθερος να συνάψει νέα Πολιτική Συμβίωση ή νέο γάμο^[27]. Τελευταίο ερώτημα που θα μπορούσε να ανακύψει είναι κατά πόσο η κήρυξη σε αφάνεια ενός εκ των συμβίων, η οποία κατά τις διατάξεις του περί Γάμου Ν. 104 (I)/2003 αποτελεί λόγο διαζυγίου^[28], οδηγεί στη λύση της Πολιτικής Συμβίωσης. Η απάντηση στο τελευταίο ερώτημα δεν μπορεί παρά να είναι καταφατική.

•••••

«η τέλεση γάμου ή Πολιτικής Συμβίωσης ενός εκ των συμβίων με τρίτο πρόσωπο δε συνεπάγεται την αυτοδίκαιη λύση της πρώτης Πολιτικής Συμβίωσης»

^[26] Στον ίδιο, σ. 82-83.

^[27] Στον ίδιο, σ. 70-75.

^[28] Σύμφωνα με το άρθρο 27 (2) Ν. 104 (I)/2003 «καθόσον αφορά τους ανήκοντες στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία, ο γάμος μπορεί αν λυθεί και για οποιοδήποτε άλλο λόγο που επιτρέπεται δυνάμει της παραγράφου 2B του Αρθρου 111 του Συντάγματος». Διευκρινίζεται ότι το άρθρο 111 του κυπριακού Συντάγματος τροποποιήθηκε με το άρθρο 3 (β) του περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμου του 1989 ως ακολούθως: «B. Το

διαζύγιον χωρεί μόνον- (α) Διά τους εις το Καταστατικόν της Αγιωτάτης Εκκλησίας της Κύπρου λόγους ως ούτοι ισχύουν κατά την ημερομηνίαν ψηφίσεως υπό της Βουλής των Αντιπροσώπων του περί της Πρώτης Τροποποιήσεως του Συντάγματος Νόμου του 1989, εφ' όσον ούτοι δεν αντίκεινται προς το Σύνταγμα». Η κήρυξη σε αφάνεια ως λόγος πνευματικής λύσης ενός γάμου αναφέρεται στο άρθρο 87 §2 του Καταστατικού Χάρτη της Αγιωτάτης Εκκλησίας της Κύπρου (2010).